

Virksomheten skal også oppfylle *Krav til alle bransjer*. Alle *skal*-krav gjennomføres før sertifisering. Minst halvparten av kravene der det står *bør* gjennomføres før sertifisering. Krav merket med § er pålagt i henhold til lov/forskrift.

Se veileder for utfyllende informasjon.

Krav-Id	Generelt
1 §	Virksomheten skal ha et godt system for HMS-arbeid som fungerer i praksis og tilfredsstillende minimumskravene i IK-forskriftens §5. Miljømål for arbeidsmiljø og ytre miljø og miljørutiner for innkjøp, energi, transport, avfall og utslipp til luft og vann samles og innarbeides i HMS-/ Internkontrollsystemet.
2	Virksomheten skal ikke ha åpne pålegg fra offentlig tilsynsmyndighet som er relatert til arbeidsmiljø og/eller ytre miljø.
3	De ansatte skal være informert om miljøarbeidet i egen virksomhet, og delta i arbeidet med å bedre arbeidsmiljøet og gjøre driften mer miljøvennlig.
4	Virksomheten bør gi ansatte opplæring i grunnleggende miljøkunnskap.
5	Kunder og andre besøkende skal informeres om virksomhetens miljøarbeid ved at miljøfyrtårnsertifisering/logoen skal nyttes aktivt.
6	Miljøfyrtårn skal være forankret i den øverste ledelse. Det skal være en miljøansvarlig i virksomheten. Denne har ansvar for å skrive miljørapport, holde miljøarbeidet i hevd og stimulere til nye tiltak.
7	Innen 1. april skal miljørapport fra foregående år leveres elektronisk til Stiftelsen Miljøfyrtårn. Miljørapporten skal kunngjøres/distribueres internt, til alle ansatte og til eierne / styret. Det skal utarbeides miljørapport ved førstegangssertifisering.
Krav-Id	Arbeidsmiljø
8 §	Virksomheter som unntaksvis sertifiseres etter Krav til alle bransjer, skal undersøke om det er lovpålagt med bedriftshelsetjeneste i henhold til forskrift FOR 2009-09-10-1173 (Godkjent bedriftshelsetjeneste) og forskrift FOR 2009-02-11-162 (virksomheter som skal ha godkjent bedr.helsetjeneste).
9 §	Lokaler skal være ryddige og ha forsvarlig inneklimate i henhold til de krav som stilles til virksomheten i eller i medhold av Arbeidsmiljøloven.
10	Medarbeidersamtaler skal gjennomføres årlig.
11	Arbeidet skal legges opp slik at det blir minst mulig ensformig både når det gjelder arbeidsstillinger og jobbfunksjon generelt.
12	Det skal være gode ergonomiske forhold for ansatte (arbeidslys, arbeidsstasjon, bord, stol, osv.).
13	Virksomheten bør tilrettelegge for fysisk trening for de ansatte.
14 §	HMS datablad for kjemikalier og vaskemidler skal være lett tilgjengelig for alle ansatte / brukere (også på byggeplasser).
1695 §	Arbeidsgiver skal ha gjennomført HMS kurs i henhold til arbeidsmiljøloven LOV-2005-06-17-62, §3.5.
1698	Årlig sykefravær skal rapporteres i miljørapporten.

Krav-Id	Innkjøp
15	Virksomheten skal tilpasse og bruke en skriftlig innkjøpsveileder for innkjøp av varer og tjenester som de selv bestiller.
16	Virksomheten skal i størst mulig grad velge produkter som innehar eller tilfredsstiller kravene til tredjeparts miljømerking og miljødeklarererte varer. Årlig skal antall produkter eller prosentandel av totale innkjøp med tredjeparts miljømerking dokumenteres i miljørapporten.
17	Virksomheten skal be sine mest sentrale leverandører om å dokumentere miljøprestasjon/rutiner innenfor temaene innkjøp, energi, avfall, transport og/eller utslipp. Årlig skal antall miljøsertifiserte leverandører dokumenteres i miljørapporten.
18	Dersom innkjøp foretas av annen enhet, f.eks kommunal innkjøpsenhet eller kjedekontor, skal det fremlegges dokumentasjon som viser at denne enheten oppfyller innkjøpskravene i krav id 15, 16 og 17 ovenfor.
19	Settes en del / deler av virksomhetens drift ut til andre, skal disse leverandørene påvirkes til å miljøsertifisere seg.
20 §	Ved innkjøp eller leasing av nye personbiler, bilgruppe M1, skal CO2 utslipp ikke overstige 120 g/km. De spesifikke bransjekravene kan angi andre utslippsnivåer.
Krav-Id	Energi
21	Interne rutiner skal sikre lavt energiforbruk til oppvarming, ventilasjon, lys og produksjon.
22	Eget energibruk skal registreres og følges hver måned. Bransjekravene kan angi andre intervaller for registrering. Årlig energiforbruk skal rapporteres i miljørapporten.
23	Er årlig energiforbruk over 200.000 kWh, (med unntak av energi til transport) skal energirådgiver gjøre en enkel ENØK-vurdering og ENØK-sjekkliste skal fylles ut. Dersom energirådgiver finner det hensiktsmessig, skal det gjennomføres en ENØK-analyse.
24	Er årlig energiforbruk under 200.000 kWh (med unntak av energiforbruk til transport), skal ENØK- sjekkliste brukes.
25	Ved resertifiseringer skal virksomheten ha gjennomgått og eventuelt revidert ENØK-sjekklisten.
26	Dersom virksomheten er leietaker, skal den med utgangspunkt i ENØK- sjekklisten forsøke å påvirke byggeier til å finansiere tiltak som kan innspares innen to år. Dette skal være utført før hver sertifisering/resertifisering.
27	Virksomheten skal bytte ut forurensende oppvarmingskilder til mindre miljøbelastende oppvarmingskilder.
1692	ENØK-tiltak som virksomheten selv kan gjennomføre og som kan spares inn på to år skal gjennomføres.
1699 §	Yrkesbygg med mer enn 1000m2 oppvarmet bruksareal skal energimerkes i henhold til forskrift om energimerking av bygninger FOR-2009-12-18-1665, § 8 og § 22.

Krav-Id 28 29 30 31 32 33 34 1700	Transport Ansatte skal oppfordres til å sykle, gå, reise kollektivt eller kameratkjøre til og fra jobb. Virksomheten bør delta i Sykle til jobben-aksjonen, Tusentråkket eller tilsvarende aksjoner. Virksomheten skal vurdere bruk av telefonmøter, nettmøter, videokonferanser og hjemmekontor for å redusere reising. Virksomheter som har bilparkeringsplasser for ansatte og/eller gjester, skal ha tilbud om sykkelparkering i tilsvarende omfang og av god kvalitet. Virksomheten skal kartlegge og planlegge sitt transportbehov for å hindre unødvendig transport og velge det minst miljøbelastende transportmiddel. Dette gjelder både varetransport og tjenestereise. Kjøretøy bør ha motorvarmer med tidsur. Biler bør ha piggfrie dekk. Virksomheten skal vurdere overgang til alternativt drivstoff eller el-bil. Drivstofforbruket og antall kjørte km skal rapporteres i miljørapporten.
Krav-Id 35 36 37 38 39 40 41 42 §	Avfall En avfallsinstruks skal være utarbeidet og tilgjengelig for alle ansatte. Miljøansvarlig skal følge opp avfallshåndteringen jevnlig. Ved avvik eller behov for oppgradering skal strakstiltak iverksettes. Ved første gangs sertifisering skal virksomheten ha gjennomført minst tre avfallsreduserende tiltak. Bruk av engangsartikler skal være redusert til et absolutt minimum. Mottak av uadressert reklame og brosjyremateriell skal begrenses. Virksomheten skal kreve at leverandører ikke overemballerer varer, og oppfordre sine ansatte til å bruke mottatt og brukbar emballasje når egne varer sendes ut. Virksomheten skal benytte eksisterende, lokale ordninger for kildesortering av gjenvinnbare avfallsfraksjoner som organisk avfall, papp og papir, plast, metall, EE-avfall, glass m.m. Virksomheten skal ved sertifisering og resertifiseringer dokumentere en kildesorteringsprosent som tilfredsstillende spesialkrav for egen bransje. Årlig avfallsmengde skal dokumenteres i miljørapporten. Farlig avfall skal lagres forsvarlig og leveres til godkjent mottak.
Krav-Id 43 § 44 §	Utslipp til vann Eventuell egen vaskeplass for kjøretøy skal ha godkjent, forskriftsmessig avløpsanlegg med egen oljeutskiller og sandfang. Det skal være utarbeidet driftsinstruks for oljeutskiller og sandfang. Alle konsesjoner for utslipp til jord, vann og luft skal følges.

Krav-Id 45	Estetikk Virksomheten skal ha rutiner for ytre og indre vedlikehold av egne bygninger og eventuelle utearealer.
----------------------	---

Veiledning

Krav-Id	Generelt
2	Dersom et offentlig tilsynsorgan (for eksempel Mattilsynet, Arbeidstilsynet, Brannvesenet osv) har vært på inspeksjon/tilsyn skal ev. rapporter gjennomgås for å kontrollere at det ikke er pålegg (avvik) som ikke er lukket. Virksomheter med åpne tilsynspålegg kan ikke sertifiseres/resertifiseres før alle pålegg (avvik) er lukket.
4	Omfatter kunnskaper om de viktigste forhold i arbeidsmiljøet og virksomhetens påvirkning på det ytre miljø. Forslag til et enkelt opplæringsprogram kan lastes ned fra www.miljofyrtarn.no / Kunnskapene tilegnes primært gjennom selvstudier og opplæring eller kurs i virksomheten (praktisk oppfølging). Ansatte bør oppfordres til, og gis mulighet til å ta Miljøsteget til Grønn Hverdag; http://www.gronnhverdag.no , eller tilsvarende ordninger.
5	Informasjon om virksomhetens miljøarbeid: Bør fortrinnsvis benytte web/intranett, alt. publikasjoner i pdf-format som kan sendes via e-post. Bør omfatte miljøpolitikk/-status, opplysninger om miljøprodukter og/eller hvordan miljøhensyn oppfylles i tjenesteleveranser. Den sertifiserte virksomheten skal anvende Miljøfyrtårnlogo aktivt gjennom egen markedsføring og kommunikasjonskanaler. Se logo og regler for bruk av logo på MFT hjemmeside, www.miljofyrtarn.no .
7	Miljørapport skal leveres elektronisk via "Min side" på Miljøfyrtårns nettside www.miljofyrtarn.no . Rapporten er i hovedsak to-delt og omfatter en rapporteringsdel (fjoråret) og en handlingsplan-del (kommende år). Den er temainndelt og omfatter i sum samfunnets forventninger/krav til et klimaregnskap og -handlingsplan. Se også Miljøinformasjonsloven.
1	Det overordnede målet med dette temaet er en grundig forankring av Miljøfyrtårn i virksomhetens HMS-/Internkontrollsystem. 1. Et godt system for HMS-arbeid: § 5 i forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid (IK-forskriften) skal være oppfylt før sertifisering og resertifiseringer: Ref. forskriftens 2.ledd. Der er oppført 8 punkter hvorav 5 som skal dokumenteres skriftlig. IK-forskriften gjelder for virksomheter som omfattes av lovene angitt i forskriftens §2. I tillegg kan følgende forskrifter være aktuelle for Miljøfyrtårnvirksomheter: - Forskrift "vern mot eksponering for kjemikalier på arbeidsplassen (§§ 6 og 7) - Forskrift "vern mot eksponering for biologiske faktorer (bakterier, virus, sopp med mer) på arbeidsplassen (§ 7) - Forskrift FOR 2009-09-10-1173 (Godkjent bedriftshelsetjeneste) - Forskrift FOR 2009-02-11-162 (hvilke bransjer som skal ha bedriftshelsetjeneste). Årlig, systematisk gjennomgang av IK/HMS-systemet skal gjennomføres og dokumenteres (IK-forskriften, §5, 2.ledd, nr. 8). Alle Miljøfyrtårnrutiner skal kontinuerlig søkes forbedret.
Krav-Id	Arbeidsmiljø
8	Det overordnede målet med arbeidsmiljøkravene er å få til et best mulig arbeidsmiljø gjennom aktive og virkningsfulle forebyggings tiltak.
Krav-Id	Innkjøp
15	Innkjøp og materialbruk Det overordnede målet med innkjøps- og materialbruk-kravene er å få til en praksis som er best mulig miljøvennlig og bærekraftig. Ved å stille innkjøpskrav tar virksomheten ansvar for mer enn det som befinner seg innenfor egen organisasjon. Det er viktig å ha et "vugge til grav" perspektiv på innkjøpene. Innkjøpsveiledere kan lastes ned fra www.miljofyrtarn.no , og må tilpasses virksomhetens innkjøpsbehov før de tas i bruk.

16	Anerkjente merkeordninger for økologiske varer er Ø-merket til Debio i Norge og det svenske Krav-merket. Dersom virksomheten fører økologiske produkter fra andre land med nasjonal godkjenningsordning skal også disse eksponeres. Miljømerking av produkter kan sjekkes ut på: a. Svanen http://www.ecolabel.no b. Bra Miljøval http://www2.snf.se/bmv/ c. EU-blomsten http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/index_en.htm d. Økologiske matvarer http://www.debio.no e. Rettferdig handel http://www.maxhavelaar.no f. Der Blaue Engel http://www.blauer-engel.de/en/index.php , g. TCO http://www.tcodevelopment.com/ , h. EUs energimerke A http://www.nve.no/energimerking/modules/module_111/news_group_view.asp?iCategoryId=1123 , i. Energy Star http://www.nve.no/modules/module_109/publisher_view_product.asp?iEntityId=10580 , j. Øko-Tex 100 http://www.oeko-tex.com/OekoTex100_PUBLIC/index.asp?cls=02 k. Se også Produktkontrollloven (http://www.lovddata.no/all/nl-19760611-079.html) og SFTs substitusjonsliste (http://www.sft.no/).
17	Mest sentrale leverandører: Dette bør omfatte de leverandørene som leverer minst 2/3 av det totale produkt-/tjenestevolumet. Virksomhetene må kontinuerlig arbeide med å oppdatere miljøinformasjon/-prestasjoner fra sine leverandører. Utleiere (gårdeiere, kjøpesenterledelse og lignende) er også leverandører.
20	Virksomhetens innkjøpspolitikk/-avtaler skal dokumentere forpliktelsen.
Krav-Id	Energi
21	Generelt: Det overordnede målet med energikravene er å bidra til reduksjon av energiforbruk, samt effektivisering av det gjenværende forbruket.
24	ENØK-sjekkliste (se lenke): http://www.miljofyrtarn.no/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=147&Itemid=51
27	Mindre miljøbelastende oppvarmingskilder: Dette kan for eksempel være vannbåren varme (fjernvarme), varmepumper, pelletsovner osv. ENOVA har tilskuddsordninger ifm utskifting til miljøvennlige varmekilder. Mer info på: http://naring.enova.no/sitepageview.aspx?sitePageID=1002
23	Virksomheter med et energiforbruk over 200.000 kWh per år skal via en energirådgiver ha gjort en vurdering av behovet for en enøk-analyse. Vurderingen skal bestå av en sammenlikning med normtall for den enkelte bransje, og gjennomgang av enøk-sjekkliste på www.miljofyrtarn.no Også andre forhold kan være med i vurderingen. Dersom det er hensiktsmessig med tanke på innsparingspotensial, skal enøk-analysen utføres. Definisjoner: Energirådgiver: Person med utdanning på høyskolenivå innen området temaet energi / enøk. Person med annen relevant utdanning innen temaet energi/enøk og med minst 5 års erfaring med energirådgivning i offentlig eller privat sektor. Vurdering av behov for enøk-analyse utfra: -sammenlikning med normtall for bransjen (Enovas industri- og Bygningsstatistikk, evt. normtall i NS 3032). -gjennomgang av enøk-sjekkliste på www.miljofyrtarn.no -andre forhold, for eksempel at bedriften snart skal flytte til andre lokaler. Enøk-analyse: -kartlegging av årlig energiforbruk totalt, og fordelt på ulike energibærere. -analyse av hva energien brukes til: selve produksjonen, oppvarming av bygg, automatikk, ventilasjon, varmt vann, osv. -finne de beste tiltakene for å spare energi, med grove prisanslag -bør utarbeides i tråd med mal utarbeidet av Enovas byggoperatør. -skal være forankret i virksomhetens ledelse.
22	Energiforbruket for eventuelle leietakere bør kunne registreres på egne målere for størst mulig grad av separat avregning. Energi til fellesareal må imidlertid fordeles.
1 699	Det anbefales at man ser energimerkingen i sammenheng med energianalyse og bruk av enøk-rådgiver slik at man får en energikarakter på bygget og samtidig får utredet enøk-forbedringstiltak som kan gi en høyere energiklasse som kan øke verdien av bygget og reduserte energikostnader.
Krav-Id	Transport
28	Generelt: Det overordnede målet med transportkravene er reduksjon av CO2-utslipp og en bedre folkehelse. Lokalt utvises det miljøansvar gjennom tiltak som: redusert bruk av forurensende transportmidler (fly, bensin-/dieseldrevne kjøretøy), økt bruk av kollektivtransport, miljøvennlige kjøretøy, sykling/gåing, samordning av transportbehov med mer.
31	Omfatter kjøretøy av alle typer som f.eks biler, motorsykler, snøscootere, terrengkjøretøy og motorbåter. Kjøretøyene kan være eid av virksomhetens selv eller leid (leaset). Når ansattes private kjøretøy nyttes ifm tjenestereiser, skal de regnes som en del av bilparken (km. registrering). Resultater fra kartlegging og planlegging av transportbehovet bør forefinnes skriftlig, f.eks i form av kartskisser med inntegnede ruter, kjøre-/reiseplaner (matriser), reise-/transportrutiner og lignende.

<u>Krav-Id</u>	<u>Avfall</u>
35	Det overordnede målet med avfallskravene er avfallsreduksjon og en best mulig miljøvennlig og bærekraftige avfallshåndtering. Informasjon om kildesortering og gjenvinning kan hentes på nettsidene www.sortere.no og www.loop.no
36	Eksempler: reparasjon, gjenbruk, e-faktura og dobbeltsidig kopiering. Kildesortering er ikke avfallsreduksjon. Et avfallsreducerende tiltak kan også oppnås gjennom behovsprøving før et innkjøp foretas, eller ved å stille relevante miljøkrav til produktet/tjenesten.
<u>Krav-Id</u>	<u>Utslipp til vann</u>
43	Det overordnede målet med utslippskravene er å sikre at forurensende stoffer (inkl. lukt og støy) ikke kommer ut i naturens kretsløp eller blir til ulempe for virksomheten selv så vel som for omgivelsene og samfunnet. Vaskeplass for kjøretøy: Mer informasjon om krav til vaskeplass fremgår av NORVAR rapport 156/2007 (26.sep-07) "veiledning for oljeutskilleranlegg". Se www.norvar.no .Ref. Forurensningsforskriftens del 4, kap.15 og NS-EN-858 del 1 og 2. Vær oppmerksom på at kommunene også kan utgi egne forskrifter ang. utslipp.
44	Tillatelser gitt av offentlig godkjent myndighetsorgan (Departement, Direktorat, Tilsyn , Fylkesmann, Kommune) til å slippe ut angitte kvanta (kvoter) av forurensende kjemikalier, støv, lukt og støy.
<u>Krav-Id</u>	<u>Estetikk</u>
45	Det overordnede målet med estetikkkrav er å få til et visuelt godt inntrykk av virksomheten. Dette inkluderer bygninger og umiddelbare omgivelser og omfatter utforming, maling, skilting, beplantning, parkerings-/lagringsområder mv.